

ANMELDELSER

MIKKEL RYTTER & KAREN FOG OLWIG (eds.): *Mobile Bodies, Mobile Souls: Family, Religion and Migration in a Global World*. Aarhus: Aarhus University Press 2011. 259 sider. ISBN 978 87 7934 428 0. Pris: 249,95 kr.

Begreberne familie, religion og migration udgør den triangulære kerne, hvormod *Mobile Bodies, Mobile Souls* er opbygget. Redaktørerne (og bidragyderne) Mikkel Rytter og Karen Fog Olwig gør indledningsvis klart, hvordan hidtidig antropologisk forskning har forsømt at belyse migranternes forsøg på at skabe moralsk og social orden i spændingsfeltet mellem religion og slægtskab. En sådan belysning er således udgivelsens ambitiøse mål. Dette forsøges nået gennem analyser af en bred vifte af såvel lokale som globale praksisser og relationer „from below“. Samtlige af bogens ti artikler tager afsæt i foretaget migration og behandler forskellige aktørers efterfølgende forsøg på at navigere i uvante omgivelser. Ligeledes eksemplificerer de alle bogens klareste pointe om, hvordan analysen af familiære og religiøse fællesskaber og deres hyppige sammenvævning i høj grad kan bidrage til en forståelse af migranternes (re)produktion af mening og orden i nye kontekster.

Bogens fire første kapitler angår primært migranternes genfortolkning af moralsk orden. I en britisk kontekst undersøger Roger Ballard indiske migranternes brug af religion i genforhandlingen af mening og orden i hverdagen på baggrund af en skelnen mellem den private, ofte kvindebårne, kult, *madre muzhub*, og den officielle, mandsdominerede religiøse praksis, *padre muzhub*. Ballards pointe lyder, at især *madri muzhub* revitaliseres blandt migranter, da denne type ritualer i højere grad angår løsningen af konkrete problemer og den umiddelbare usikkerhed, som er kendetegnende for migrationskonteksten. Efterfølgende viser Mikkel Rytter, hvordan Tahir, en dansk-pakistansk muslim, i kraft af en ny status som voksen præsenteres for en familiekonflikt angående trolddom, der tvinger

ham til at forholde sig til et fænomen, han ellers anså for overtro. I Tahirs tilfælde genvinder en forladt religiøs, moralsk orden sin aktualitet, hvorved han pludselig må navigere mellem tre overhængende meningsstrukturer: den moderne videnskab, ortodoks islam samt et kulturelt og religiøst indisk univers. Karen Fog Olwig diskuterer i sin analyse det landskab, caribiske migranter bevæger sig i. Deres migration er ifølge Olwig især betinget af tilrettelæggelsen af dette landskab i to moralske sfærer: „limited“ over for „unlimited good“. Yderligere peger hun på, at også sociale, familiære og overnaturlige meningsstrukturer regulerer migrationsstrategierne, hvorved der foreslås et alternativ til det politiske og nationalstatslige landskab som ramme for migrationsforskningen. I det fjerde kapitel tematiserer Eva Rosander situationen for kvindelige, senegalesiske handlende på Tenerife, hvis øgede økonomiske midler veksles til social og moralsk kapital i hjemlandet ved integrationen i en hellig geografi inden for sufiordenen mouridisme. Deres ellers tvivlsomme ry som enlige kvindelige rejsende omtolkes i kraft af denne religiøse framing af den nyvundne velstand, hvorved de tilkæmper sig en højere grad af frihed og respekt.

I antologiens anden del danner den familiære ramme og i særdeleshed forholdet mellem generationer fundamentet for analysen af migranternes søgen efter mening og orden. Med udgangspunkt i det muslimske overgangsritual *takliif* viser Marianne Holm Pedersen, hvorledes reproduktionen af dette ritual inkluderer niårige Fatima i et etableret familiært og religiøst fællesskab. Om end etableret defineres dette fællesskab også af migrationskonteksten, hvorfor Pedersen bruger sin analyse til pointere, at belysningen af udførelsen af religiøse ritualer kan bidrage til dybere indsigt i migranternes forståelse af deres egen situation. Peggy Levitt, Melissa Barnett og Nancy Khahil argumenterer på baggrund af et feltarbejde blandt indisk-amerikanske hinduer og muslimer for, at religiøs socialisation foregår både transnationalt og på tværs af generationer. Afgørende for denne pointe er Levitt og Glick Schillers begreb *social field*, der af forfatterne fremhæves som et vigtigt analytisk redskab for migrationsforskningen, idet det inviterer til at sociale sammenhænge studeres på tværs af tid og rum. I afsnittets afrundende kapitel undersøger Anja Kublitz, hvilken betydning stilhed og fravær har for overleveringen og transformationen af mening på tværs af generationer. Således fremlægger hun, hvordan den israelsk-palæstinensiske konflikt omtolkes blandt palæstinensiske familier i Danmark. Stilheden og fraværet åbner ifølge Kublitz et betydningstomt rum, hvorfor anden generation får mulighed for at forkaste forældrenes sekulære fortolkningshorisont og i stedet indskrive konflikten i en religiøs ramme. Social glemsel muliggør kreativitet.

Antologiens sidste del tre rummer artikler, som hovedsageligt omhandler skabelsen af religiøse og familiære fællesskaber i nye omgivelser. Peruvianske

migranternes oprettelse af katolske broderskaber er i fokus hos Karsten Pærregaard, som tydeliggør de divergerende betydninger, sådanne broderskaber har blandt denne gruppe. Især ideen om spirituelt slægtskab bruges som fundament for de nye netværk, men afhængigt af den enkeltes baggrund forstås dette slægtskab i varierende grad enten som socialt eller religiøst, hvorfor Pærregaard konkluderer, at migranterne reproducerer strukturer fra det samfund, de tidligere tilhørte. En kvindelig, tyrkisk sufiorden danner rammen i næste kapitel, hvor Lea Svane diskuterer, hvordan dette fællesskab – foruden at udgøre en slags parallel familie – også giver kvinderne et forum, inden for hvilket de kan forene religiøse og politisk-sekulære diskurser. Svane peger i forlængelse heraf på nødvendigheden af et nyt sprog, som i højere grad gør det muligt at beskrive forhandlingen af kategorier samt deres konstante gensidige gennemtrængning inden for det sociale rum. I sidste kapitel tematiserer Nils Bubandt sufiordenens murabitus succes i konstruktionen af en globalt sammenhængende moralsk familie. I kraft af en forestilling om socioreligiøst slægtskab skaber midlertidig adoption medlemmerne imellem samt en plastisk, tredimensionel, politisk vision – om en ny økonomi, en ny slags menneske og en ny familie – et tilhørsforhold på tværs af ulige livssituationer. Bubandt foreslår, at dette projekt kan ses som en ny form for global politisk aktivisme, der er karakteristisk for mange moderne socioreligiøse bevægelser.

Ganske som det påstås indledningsvis, kan udforskningen af relationen mellem religion, familie og migration altså bidrage med nye og spændende indsigter. Redaktørernes mål er der derfor intet galt med. Det er der dog til dels med måden, hvorpå målet forsøges nået. Bogens ramme bliver nemlig alt for vid. Religion, familie og migration er utroligt komplekse begreber, hvorfor enhver analyse med udgangspunkt i disse kræver en uhyre præcis begrebsanvendelse, og det er manglen på en sådan, der er udgivelsens største svaghed. Tydeligst er det med „religionen“, der defineres som „a dynamic web of shared meanings used variously in different situations rather than as a fixed set of predefined elements“. Hvordan er religion dermed adskilt fra anden social handling? Godt nok nævnes det, at der fokuseres på religiøs praksis, hvilket dækker alt fra ortodokse ritualer over folkereligion til overtro, frem for religion „as such“. Hvad der præcis forstås med religion, er jeg dog ikke blevet klogere på. Det lykkes således ikke i indledningen at skabe en klart defineret indgang til artiklerne, som kan styre den samlede læsning, hvorfor den desværre forstyrres af den konstant vekslende tilgang til og brug af de centrale begreber. Derfor efterlyser jeg også et opsummerende og konkluderende afsnit, som samler de mange forskelligartede tråde efterladt af de enkelte artikler, hvilket afgjort kunne have afhjulpet noget af den fragmenterede læseoplevelse.

Til redaktørernes forsvar skal det afslutningsvis bemærkes, at de forstår udgivelsen som en åbning til et endnu uudforsket felt og opfordrer til endnu dybere empirisk og teoretisk forskning, hvilket forhåbentlig vil ske. *Mobile Bodies, Mobile Souls* læses derfor bedst som en indledende brainstorm over de mange platforme, hvorfra denne forskning kan tage afsæt.

*Jeppe Langkjær, stud.mag.
Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS)
Københavns Universitet*

NIELS BOEL & FINN RASMUSSEN: Det nye Latinamerika. Økonomi, politik, kultur. København: Forlaget Columbus 2010. 192 sider, ill. ISBN 978-87-7970-117-5. Normalpris: 230 kr. Skolepris: 129 kr.

Omsider! Efter mange års tavshed om Latinamerika på det danske bogmarked ser en ny bog om landene på det amerikanske kontinent syd for Rio Grande nu dagens lys. Forfatterne er medie- og informationsarbejdere med solide akademiske uddannelser og mange års førstehåndskendskab til regionen. Sammen har de begået et oversigtsværk i miniformat om Latinamerikas aktuelle situation, hvad angår økonomi, politik og samfundsforhold. At få presset de komplekse forhold i en snes meget forskellige lande sammen på godt 180 sider er lidt af et kunststykke, og de slipper faktisk ganske godt fra det. Bogen er tænkt som en undervisningsbog i gymnasier, HF og seminarier, primært i fagene historie, spansk og samfundsfag. Religionsfaget er også på deres liste. Der ville jeg nok ikke tage den med.

Bogen fortæller i otte kapitler om de seneste års udviklinger og udfordringer på kontinentet under overskrifter som „Latinamerika og den globale økonomi“, „Social ulighed og opgør med fortidens sociale roller“ og „Fra diktaturer til demokratisk udvikling“ mv. Der indledes med et kapitel om den historiske udvikling fra koloniseringen til i dag. Fortællingen inkorporerer i nogen grad den nyere forskning på området, men bærer også gamle myter med sig, fx den om at erobrerne var teknologisk overlegne og derfor havde relativt nemt ved at tage magten over de indianske civilisationer, som fandtes i Mexico og Andeslandene på det tidspunkt. Kolonihistorie og indianske kulturer er ikke forfatterens fagfelt. Det foregiver de heller ikke. Til gengæld kan de så meget andet, og kapitlet er som helhed ganske hæderligt og informativt. Der gives et hurtigt overblik over udviklingen fra kolonitid over uafhængighedskrigen til tiden, hvor Latinamerika endte som råstofproducerende lande under USA's dominans med militærdiktaturer, og – efter 1980'erne – indførelsen af demokrati i forskellige afskygninger.